

Aseiad o'r Effaith ar y Gymraeg

Tachwedd 2015

Asesiad o'r Effaith ar y Gymraeg

Teitl: Rhan 6 o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 Polisi i gyflwyno cyfres o reoliadau a chod ymarfer dan Ran 6 o Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) (plant sy'n derbyn gofal)	Rhif Cyfeirnod yr Asesiad <i>(I'w llenwi gan Uned y Gymraeg):</i>			
Enw'r unigolyn sy'n llenwi'r ffurflen:	Henry Vaile			
Dyddiad:	Tachwedd 2015			
Arweinydd polisi:	Penny Hall / Liz Lockwood			
Manylion cyswllt:	0300 025 6075			
Math o Raglen/Prosiect ☐ Polisi ☐ Prosiect neu raglen ☒ Deddfwriaeth ☐ Ymchwil, gwerthusiad ☐ Grant ☐ Newid busnes ☐ Seilwaith ☐ Gwasanaethau ☐ Adeiladu, Cyfalaf ☐ TGCh ☐ Contractau, tendrau ☐ Arall (Nodwch isod)				
Costau: Beth a ragwelir y bydd cost oes gyfan y rhaglen/prosiect? Os yn llai na £25k, nid oes angen Asesiad llawn bob tro (gweler y canllawiau).				
O dan £25k	£25 - £49k	£50 - £249k	£250k - £1miliwn	Dros £1miliwn
☐	☐	☐	☐	☒
O'r uchod, a oes unrhyw gostau sy'n uniongyrchol gysylltiedig â'r iaith Gymraeg?				
Pa mor hir y disgwylir i'r rhaglen/prosiect redeg?				

Hyd at 1 flwyddyn	Hyd at 2 flynedd	Hyd at 5 mlynedd	Hyd at 10 mlynedd	Dros 10 mlynedd	Anhysbys
☐	☐	☐	☐	☒	☐

Dyddiadau nodedig allweddol ar gyfer y rhaglen/prosiect:

Bydd y fframwaith statudol yn cynnwys tair prif elfen:

- 1- y Ddeddf ei hun;
- 2- Rheoliadau a wnaed o dan y Ddeddf;
- 3- cod ymarfer/canllawiau statudol.

Mae'r tair elfen hyn yn gweithio gyda'i gilydd i ffurfio'r fframwaith y bydd gwasanaethau cymdeithasol yn gweithredu ynddo o fis Ebrill 2016.

Mai - Gorffennaf 2015: Ymgynghoriad Cyhoeddus ar Roi Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 ar Waith

Awst - Hydref 2015: Ystyried yr ymatebion i'r ymgynghoriad a gwneud diwygiadau i'r Rheoliadau a'r cod ymarfer

Tachwedd 2015: Mae'r darnau canlynol o is-ddeddfwriaeth wedi cael eu gosod gerbron y Cynulliad:

- Cod ymarfer dan Ran 6 (plant sy'n derbyn gofal a phlant sy'n cael eu lletya)
- Rheoliadau Ymweliadau â Phlant dan Gadwad (Cymru) 2015
- Rheoliadau Ymadawyr Gofal (Cymru) 2015
- Rheoliadau Cynllunio Gofal, Lleoli ac Adolygu Achosion (Cymru) 2015
- Rheoliadau Plant (Llety Diogel) (Cymru) 2015

Ebrill 2016: Daw'r Ddeddf, y Rheoliadau a'r cod ymarfer i rym.

CAM 1: CYNLLUNIO

Beth yw nodau ac amcanion y polisi? Beth yw'r canlyniadau a ddymunir/beth sy'n angenrheidiol gan y rhaglen er mwyn iddi fod yn 'llwyddiant'?

Mae Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 (y Ddeddf) yn darparu un Ddeddf sy'n dwyn ynghyd ddyletswyddau a swyddogaethau awdurdodau lleol mewn perthynas â gwella llesiant pobl y mae arnynt angen gofal a chymorth, a gofalcwyr y mae arnynt angen cymorth. Mae'r Ddeddf yn darparu'r fframwaith statudol i gyflawni ymrwymiad Llywodraeth Cymru i adrannau gwasanaethau cymdeithasol integredig sydd â ffocws cryf ar anghenion teuluoedd.

Mae Rhan 6 o'r Ddeddf:

- yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol sicrhau digon o lety i'r plant y maent yn gofalu amdanynt

- yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol letya plant heb rieni, sydd ar goll neu wedi eu gadael, neu y mae eu rhieni'n methu gofalu amdanynt; a hefyd plant sydd o dan amddiffyniad yr heddlu neu wedi eu cadw'n gaeth neu ar remánd
- yn darparu ar gyfer swyddogaethau awdurdodau lleol mewn perthynas â'r plant y maent yn gofalu amdanynt
- yn darparu ar gyfer yr amgylchiadau lle y caiff, neu lle y mae'n rhaid i, awdurdodau lleol ddarparu cymorth i bobl ifanc sydd wedi gadael gofal
- yn darparu ar gyfer lleoli plant mewn llety diogel
- yn ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol asesu plant sy'n cael eu lletya a darparu ymweliadau a gwasanaethau i'r plant hynny
- yn gwneud darpariaeth ynghylch cyfraniadau tuag at gynnal plant sy'n derbyn gofal gan awdurdodau lleol.

Mae'r cod ymarfer dan Ran 6 ar gyfer plant sy'n derbyn gofal a phlant sy'n cael eu lletya yn cynnwys canllawiau ynghylch y dyletswyddau sydd wedi'u cynnwys yn y Ddeddf ac yn nodi'r gofynion y mae'n rhaid i awdurdodau lleol weithredu yn unol â hwy wrth arfer eu swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol.

Mae Rhan 6 hefyd yn cynnwys nifer o bwerau i wneud rheoliadau ac mae'r Rheoliadau canlynol wedi cael eu paratoi dan Ran 6:

- Rheoliadau Plant (Llety Diogel) (Cymru) 2015,
- Rheoliadau Ymweliadau â Phlant dan Gadwad (Cymru) 2015,
- Rheoliadau Cynllunio Gofal, Lleoli, ac Adolygu Achosion (Cymru) 2015,
- Rheoliadau Ymadawyr Gofal (Cymru) 2015.

O dan amodau *Cynllun Iaith Gymraeg* Llywodraeth Cymru cynhaliwyd asesiad o effeithiau Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn ystod y broses o ddrafftio'r Bil. Ar y pryd canfu'r asesiad ei bod yn annhebygol y byddai effeithiau negyddol ar y Gymraeg a bod y Ddeddf wedi'i bwriadu i greu system decach a mwy cyfartal i bobl sy'n gymwys i gael gofal a chymorth. Mae *Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011* yn dwyn ymlaen gryn dipyn o gynnwys *Deddf yr Iaith Gymraeg 1993* a'r ddeddfwriaeth hon sy'n darparu'r fframwaith cyfreithiol troswaol ar gyfer y Gymraeg mewn gwasanaethau cyhoeddus: mae'n rhaid i'r holl bobl a sefydliadau sy'n rhan o ddarparu gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol roi ystyriaeth i hawl pobl i gyfathrebu yn Gymraeg a bydd yn ofynnol iddynt gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg yn y dyfodol.

Rhodddwyd ymrwymiad gan y Gweinidog y byddai'r Gymraeg yn cael ei chynnwys o fewn y Rheoliadau a'r canllawiau sy'n tanategu'r Ddeddf. O ganlyniad i hyn, caiff Rheoliadau, codau ymarfer a chanllawiau statudol oll eu tanategu gan yr

egwyddorion a nodir yn y Ddeddf, sy'n cynnwys dyletswydd drosfwaol yn 6(2)(c) bod yn rhaid i unrhyw berson sy'n arfer swyddogaethau o dan y Ddeddf roi sylw i nodweddion, diwylliant a chredoau'r unigolyn sy'n cynnwys iaith.

Pa ddewisiadau polisi sydd wedi'u hystyried?

a

Beth fydd yr effeithiau os *na* fydd y polisi'n cael ei weithredu?

Mae Memoranda Esboniadol ac Asesiadau Effaith Rheoleiddiol wedi cael eu cwblhau ar gyfer y Rheoliadau canlynol a ddatblygwyd dan Ran 6 o'r Ddeddf hefyd:

- Rheoliadau Ymweliadau â Phlant dan Gadwad (Cymru) 2015
- Rheoliadau Ymadawyr Gofal (Cymru) 2015
- Rheoliadau Cynllunio Gofal, Lleoli ac Adolygu Achosion (Cymru) 2015
- Rheoliadau Plant (Llety Diogel) (Cymru) 2015

Mae'r Memoranda Esboniadol a'r Asesiadau Effaith Rheoleiddiol yn nodi opsiynau polisi amrywiol mewn perthynas â rhoi Rhan 6 o'r Ddeddf ar waith ac maent wedi cael eu gosod ochr yn ochr â'r Rheoliadau gerbron Cynulliad Cenedlaethol Cymru. Mae'r Memoranda Esboniadol a'r Asesiadau Effaith Rheoleiddiol i'w cael ar [Wefan Cynulliad Cenedlaethol Cymru](#)

Cafodd y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) Gydsyniad Brenhinol ym mis Mai 2014 ac fe wnaeth yr asesiadau o'r effaith, a gynhaliwyd pan oedd Cynulliad Cenedlaethol Cymru wrthi'n craffu ar y Bil, ganfod effeithiau sylweddol pe na bai'r Ddeddf yn cael ei rhoi ar waith. Roedd y rhain yn cynnwys anghynaliadwyedd gwasanaethau cymdeithasol yng Nghymru o ganlyniad i newidiadau demograffig, y ffaith bod gwasanaethau'n canolbwyntio'n gynyddol ar y rhai sydd ar lefel gritigol ac yn cael eu cyfyngu'n fwyfwy i'r bobl hynny, a diffyg camau o unrhyw fath o fewn y system i ymyrryd ac atal yn gynnar.

Cynhaliwyd Asesiad o'r Effaith ar y Gymraeg ar gyfer y Bil Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) i gefnogi'r broses graffu trwy Gynulliad Cenedlaethol Cymru. Canfu'r asesiad o'r effaith fod y Bil wedi'i fwriadu i greu system decach a mwy cyfartal ar gyfer yr holl bobl sy'n gymwys i gael gofal a chymorth, a bod cyfleoedd i gynyddu'r defnydd o'r Gymraeg yn y gwasanaethau a ddarperir.

Er bod y safonau cyfredol yn seiliedig ar Ddeddf yr Iaith Gymraeg 1993, bydd safonau newydd a ddatblygwyd o dan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011 yn dod i rym o fis Ebrill 2016 ar yr un pryd ag y bydd Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn cael ei rhoi ar waith.

Mae egwyddorion allweddol *Mwy na Geiriau: Fframwaith Strategol ar gyfer Gwasanaethau Gymraeg mewn Iechyd, Gwasanaethau Cymdeithasol a Gofal Cymdeithasol* wedi cael eu sefydlu yn y Ddeddf, gan gynnwys yr egwyddor bod yn

rhaid i'r holl bobl a sefydliadau sy'n rhan o ddarparu Gwasanaethau Cymdeithasol a gofal cymdeithasol roi ystyriaeth i hawl pobl i gyfathrebu yn Gymraeg.

Caiff y cod ymarfer dan Ran 6 ar gyfer plant sy'n derbyn gofal a phlant sy'n cael eu lletya ei danategu gan yr egwyddorion a nodir yn y Ddeddf. Mae'r cod yn nodi bod yn rhaid i wasanaethau fod ar gael trwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg a bod yn ymwybodol o'r angen i fod yn hygyrch i bawb. Mae'n rhaid i'r gwasanaeth ganiatáu i unigolyn allu cyfranogi'n llawn trwy allu mynegi ei hun trwy gyfrwng ei ddewis iaith a'i ddewis ddull cyfathrebu.

A yw'r rhaglen yn dangos cysylltiad clir â strategaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer yr iaith Gymraeg - iaith fyw: iaith byw?

Caiff y Rheoliadau a'r cod ymarfer oll eu tanategu gan yr egwyddorion a nodir yn y Ddeddf, sy'n cynnwys dyletswydd drosfwaol yn 6(2)(c) bod yn rhaid i unrhyw berson sy'n arfer swyddogaethau o dan y Ddeddf 'r(h)oi sylw i nodweddion, diwylliant a chredoau'r unigolyn (gan gynnwys, er enghraifft, iaith)'.

Mae datganiad llesiant drafft wedi cael ei gyhoeddi cyn i'r Ddeddf ddod i rym, a hwnnw'n cynnwys pa un a yw pobl yn cael gofal trwy gyfrwng y Gymraeg.

Mae egwyddorion allweddol *Mwy na Geiriau: Fframwaith Strategol ar gyfer Gwasanaethau Cymraeg mewn Iechyd, Gwasanaethau Cymdeithasol a Gofal Cymdeithasol* wedi cael eu sefydlu yn y Ddeddf, gan gynnwys yr egwyddor bod yn rhaid i'r holl bobl a sefydliadau sy'n rhan o ddarparu gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol roi ystyriaeth i hawl pobl i gyfathrebu yn Gymraeg.

Mae'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) yn mynd i'r afael â llawer o'r nodau yn "Iaith fyw: iaith byw - Strategaeth y Gymraeg 2012-17". Mae'r rheoliadau'n gwneud darpariaeth ar gyfer 4 o'r nodau:

Cynyddu eu hymwybyddiaeth o werth yr iaith

Mae'r cod ymarfer yn nodi bod yn rhaid i'r rhai sy'n arfer swyddogaethau mewn perthynas â phlant sy'n derbyn gofal fod yn ymwybodol o'r angen i fod yn hygyrch i bawb sy'n cynnwys bod gwasanaethau ar gael trwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg. Bydd hyn yn sicrhau bod siaradwyr Cymraeg yn gallu cyfleu eu hanghenion gofal yn effeithiol trwy gyfrwng eu dewis iaith. Mae'n rhaid i wybodaeth fod yn hygyrch trwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg gan adlewyrchu Strategaeth Llywodraeth Cymru 'Mwy na Geiriau' a chan gydymffurfio maes o law gyda Safonau newydd y Gymraeg.

Cryfhau safle'r Gymraeg o fewn y gymuned

Prif amcan y polisi yw hybu annibyniaeth unigolyn a sicrhau bod gan yr unigolyn fwy o lais a rheolaeth dros ei ofal a'i gymorth. Mae'n rhaid i'r holl bobl a sefydliadau sy'n rhan o ddarparu gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol roi ystyriaeth i

hawl pobl i gyfathrebu yn Gymraeg. Hefyd, mae'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) yn sicrhau bod gofal a chymorth ar gael ac yn cael eu darparu mewn ffordd decach a mwy cyfartal. Bydd hyn yn cael effaith gadarnhaol ar siaradwyr Cymraeg a chymunedau sy'n siarad Cymraeg yn bennaf lle mae mwy o wasanaethau ar gael yn Gymraeg.

Cynyddu cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle

Mae'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) yn gosod dyletswydd ar unrhyw berson sy'n arfer ei swyddogaethau i hybu llesiant unigolion, gan gynnwys dyletswydd i roi ystyriaeth i nodweddion, diwylliant a chredoau'r unigolyn (gan gynnwys iaith). Mae'r cod ymarfer dan Ran 6 yn cefnogi hyn trwy nodi bod yn rhaid i'r holl wybodaeth berthnasol ar gyfer unigolion a'u teuluoedd fod ar gael iddynt mewn fformat sy'n hygyrch iddynt, gan gynnwys trwy eu dewis iaith a'u dewis ddull cyfathrebu, gan gynnwys trwy gyfrwng y Gymraeg. Mae hyn yn cryfhau'r modd y caiff y Gymraeg ei hybu a'i defnyddio i wella llesiant pobl ac ansawdd gwybodaeth, cyngor a chynhorthwy a gynigir gan yr awdurdod lleol.

Gwella gwasanaethau Cymraeg ar gyfer dinasyddion

Dim ond trwy gyfrwng y Gymraeg y mae llawer o siaradwyr Cymraeg yn gallu cyfleu eu hanghenion o ran gofal yn effeithiol. Dylai'r awdurdod lleol fynd ati'n weithredol i gynnig darparu gwybodaeth, cyngor a chynhorthwy trwy gyfrwng y Gymraeg, gan fod rhoi'r cyfrifoldeb am ofyn am wasanaethau trwy gyfrwng y Gymraeg i unigolion yn gallu cyfrannu at eu gorbryder. Cyfrifoldeb gwasanaethau cymdeithasol yw darparu gwasanaethau priodol sy'n diwallu anghenion ieithyddol defnyddwyr; cyfeirir at hyn yn 'Mwy na Geiriau' fel y "Cynnig Gweithredol".

Mae'r fframwaith strategol ar gyfer gwasanaethau Cymraeg 'Mwy na Geiriau' wedi'i fwriadu i wella'r modd y darperir gwasanaethau iechyd a chymdeithasol rheng-flaen ar gyfer siaradwyr Cymraeg, eu teulu a'u gofalwyr. Yn unol ag egwyddorion y fframwaith hwnnw, dylai'r asesiad o'r boblogaeth gynnwys cyfeiriad at broffil ieithyddol eu cymunedau a sicrhau bod hwn yn cael ei adlewyrchu yn y modd y maent yn darparu eu gwasanaeth.

O fis Mawrth 2016 bydd Safonau newydd y Gymraeg yn dod i rym ar gyfer cyrff gwasanaethau cyhoeddus, yr un pryd ag y bydd y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) yn dod yn weithredol. Bydd y safonau hyn yn galluogi Comisiynydd y Gymraeg i osod dyletswyddau mewn perthynas â'r Gymraeg ar Awdurdodau Lleol, Awdurdodau'r Parciau Cenedlaethol a Gweinidogion Cymru.

Mae'n rhaid i awdurdodau lleol sy'n gyfrifol am roi'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) ar waith roi ystyriaeth hefyd i'r safonau a hysbysiadau cydymffurfio a fydd yn cael eu cyhoeddi gan Gomisiynydd y Gymraeg yn hydref 2015, ac a fydd yn dod i rym ym mis Ebrill 2016.

Roedd Cynllun Iaith Gymraeg Llywodraeth Cymru yn ei gwneud yn ofynnol bod asesiad o effeithiau'r Ddeddf ar y Gymraeg yn cael ei gynnal mewn Memorandwm

Esboniadol¹.

Datgelodd yr asesiad na ddisgwylir unrhyw effaith negyddol ar yr iaith a chan fod y Ddeddf wedi'i bwriadu i greu system decach a mwy cyfartal i'r holl bobl sy'n gymwys i gael gofal a chymorth, bod cyfleoedd yn bodoli i gynyddu'r defnydd o'r Gymraeg wrth ddarparu gwasanaethau

Beth yw'r effeithiau (cadarnhaol a/neu negyddol) ar yr iaith Gymraeg yr ydych wedi'u nodi yn y cam cynllunio cychwynnol?

h.y. siaradwyr Cymraeg, cymunedau Cymraeg, addysg Gymraeg, dysgwyr Cymraeg, gwasanaethau sydd ar gael yn Gymraeg?

Mae'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru), a'i deddfwriaeth gysylltiedig, yn sicrhau bod gofal a chymorth ar gael ac yn cael eu darparu mewn ffordd decach a mwy cyfartal. Bydd hyn yn cael effaith gadarnhaol ar siaradwyr Cymraeg, a chymunedau sy'n siarad Cymraeg yn bennaf, o ganlyniad i'r ffaith y bydd mwy o wasanaethau ar gael yn Gymraeg yn y dyfodol.

Mae Fframwaith Strategol Llywodraeth Cymru ar gyfer Gwasanaethau Cymraeg mewn Iechyd, Gwasanaethau Cymdeithasol a Gofal Cymdeithasol, 'Mwy na Geiriau', yn cydnabod cysyniad anghenion ieithyddol. I lawer o siaradwyr Cymraeg, mae iaith yn elfen annatod o'u gofal, e.e. mae rhai pobl yn agored i niwed ac mae rhoi'r cyfrifoldeb am ofyn am wasanaethau trwy gyfrwng y Gymraeg iddynt hwy'n gallu cyfrannu at eu gorbryder. Cyfrifoldeb gwasanaethau cymdeithasol yw darparu gwasanaethau priodol sy'n diwallu anghenion ieithyddol defnyddwyr; cyfeirir at hyn yn 'Mwy na Geiriau' fel y "Cynnig Gweithredol".

Mae adran 6 o'r Ddeddf yn gosod dyletswydd ar bersonau sy'n arfer swyddogaethau gwasanaethau cymdeithasol i roi ystyriaeth i nodweddion, diwylliant a chredoau unigolion (gan gynnwys iaith). Mae hyn yn cryfhau'r modd y caiff y Gymraeg ei hybu a'i defnyddio i wella llesiant pobl ac ansawdd gofal a chymorth.

Mae'r cod ymarfer dan Ran 6 a ddarperir o dan y prosiect hwn yn cynnwys y gofyniad i ddarparu mynediad at wasanaethau trwy gyfrwng y Gymraeg, yn unol â fframwaith strategol Llywodraeth Cymru ar gyfer gwasanaethau Cymraeg, 'Mwy na Geiriau'.

Caiff hyn oll ei danategu gan yr egwyddorion a nodir yn y Ddeddf, sy'n cynnwys dyletswydd drosfwaol yn 6(2)(c) bod yn rhaid i unrhyw berson sy'n arfer swyddogaethau o dan y Ddeddf roi ystyriaeth i nodweddion, diwylliant a chredoau'r unigolyn sy'n cynnwys iaith. Mae hyn yn darparu'r cyd-destun ar gyfer y camau gweithredu a ddisgrifir uchod, sy'n anrhydeddu ymrwymiad y Gweinidog a wnaed yn ystod taith y Bil drwy'r Cynulliad y byddai'r Gymraeg yn cael ei chynnwys yn y rheoliadau a'r Canllawiau sy'n tanategu'r Ddeddf.

¹ <http://www.assembly.wales/cy/bus-home/bus-business-fourth-assembly-laid-docs/pri-ld9181-em-r-e.pdf>

Pwy yw'r rhanddeiliaid? A yw anghenion siaradwyr a dysgwyr Cymraeg yn cael sylw? I ba raddau y mae siaradwyr a dysgwyr Cymraeg yn debygol o ymateb yn gadarnhaol i'r cynigion?
Caiff y Rheoliadau a'r cod ymarfer eu tanategu gan egwyddorion Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 sy'n datgan bod yn rhaid i unrhyw berson sy'n arfer swyddogaeth o dan y Ddeddf roi sylw i nodweddion, diwylliant a chredoau'r unigolyn, sy'n cynnwys iaith. I'r perwyl hwn rydym yn disgwyl y bydd yr holl rhanddeiliaid sydd o fewn cwrmpas y Ddeddf yn gallu cael mynediad mewn modd rhesymol at wasanaethau gofal a chymorth yn Gymraeg os byddant yn dymuno. Fe wnaeth y broses ymgynghori a digwyddiadau ymgysylltu eang gasglu llawer o safbwyntiau, gan gynnwys ffyrdd o gynyddu'r defnydd o'r Gymraeg trwy'r Ddeddf. Mae'n rhaid i awdurdodau lleol sy'n gyfrifol am roi'r Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) ar waith roi ystyriaeth hefyd i safonau'r Gymraeg a hysbysiadau cydymffurfio a fydd yn cael eu cyhoeddi gan Gomisiynydd y Gymraeg yn hydref 2015, ac a fydd yn dod i rym ym mis Ebrill 2016. Mae'r ffordd y mae'r is-ddeddfwriaeth wedi cael ei drafftio'n golygu bod y Gymraeg, a'i lle o ran cynorthwyo unigolion i ymgysylltu'n llawn â'r broses gofal a chymorth a chyfranogi'n llawn ynddi, yn hanfodol i wella gallu pobl i fod â llais a rheolaeth dros eu bywydau.
Pan na chwblhawyd asesiad, neu pan na chanfuwyd effeithiau, nodwch gyfrif llawn at ddibenion cadw cofnod. (Gellid defnyddio hwn yn y Tribiwnlys Iaith Gymraeg yn y dyfodol)
Amherthnasol
Pa gamau gweithredu/gwaith pellach sydd wedi'u nodi yn y cam cynllunio cychwynnol? e.e. gofynion data, angen am adolygiad gan gymheiriaid, ymgysylltu allanol â grwpiau Cymraeg, rhestri rhanddeiliaid neu ymgynghori, cysylltu ag Uned y Gymraeg am gyngor)?
Cafodd yr holl ddogfennau ar gyfer y cyhoedd a oedd yn ategu'r ymarfer ymgynghori ynghylch y rheoliadau a'r codau ymarfer eu darparu'n ddwyieithog. Roedd y rhain yn cynnwys: Dogfennau Ymgynghori Cwestiynau Ymgynghori Crynodeb Gweithredol Crynodeb Gweithredol ar gyfer Plant a Phobl Ifanc

Crynodeb Gweithredol Hawdd i'w Ddarllen.

Cynhaliodd Llywodraeth Cymru ymgynghoriad cyhoeddus ynghylch y Rheoliadau a'r cod ymarfer dan Ran 6 rhwng mis Mai a mis Gorffennaf 2015, a chafodd ymatebion gan ystod eang o sefydliadau. Cafodd grwpiau sy'n ymwneud â'r Gymraeg, gan gynnwys Comisiynydd y Gymraeg, eu gwahodd i ymateb i'r ymgynghoriad.

CAM 2 – NODI AC ASESU EFFEITHIAU

Crynodeb o'r Asesiad Effaith

Crynowch yr asesiad manwl a gynhaliwyd ynghyd â'r sgoriau a ddynodwyd.

Effeithiau cadarnhaol:

Mae hawliau'r unigolyn wedi'u gosod ar wyneb y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru);

Ymwybyddiaeth gynyddol o'r angen i sefydlu *Mwy na Geiriau*, a defnydd cynyddol o wasanaethau gofal a chymorth yn Gymraeg a chynnydd yn eu hargaeledd (cynnydd yn y cynnig gweithredol ac yn y nifer sy'n manteisio ar y cynnydd gweithredol lle gofynnir amdano).

Dylai wella sgiliau iaith Gymraeg staff a gyflogir mewn gwasanaethau gofal a chymorth trwy roi mwy o hyder iddynt ddefnyddio'u sgiliau;

Mae potensial i gynyddu nifer y staff Cymraeg sy'n gweithio o fewn y gweithlu gofal cymdeithasol, i gefnogi gwasanaethau a galluogi pobl i siarad yn eu dewis iaith;

Mae hefyd yn cynnig y potensial i helpu i gadw staff pwrpasol mewn cymunedau Cymraeg.

Mae'n rhaid i'r asesiad o anghenion y boblogaeth a fydd yn cael ei gynnal dan y Ddeddf ganfod yr ystod a'r lefel o wasanaethau sy'n ofynnol i ddiwallu'r anghenion hynny gan gynnwys sut y bydd y gwasanaethau hyn yn cael eu darparu trwy gyfrwng y Gymraeg. Trwy orfod nodi sut y bydd gwasanaethau'n cael eu darparu trwy gyfrwng y Gymraeg, dylai fod effaith gadarnhaol ar y modd y caiff darpariaeth Gymraeg ei hystyried pan fo awdurdodau lleol a Byrddau Iechyd Lleol yn ystyried sut y caiff gwasanaethau eu darparu.

Effeithiau negyddol:

Efallai na fydd digon o staff Cymraeg i ateb y galw am ofal a chymorth trwy gyfrwng y Gymraeg, a fyddai yn ei dro'n gosod gofynion ychwanegol ar y gweithlu Cymraeg presennol i ddarparu gwasanaethau trwy gyfrwng y Gymraeg.

Efallai na fydd sgiliau iaith Gymraeg staff gofal a chymorth ar lefel ddigonol i gynnig gwasanaeth llawn trwy gyfrwng y Gymraeg; gallai hyn arwain at anghenion hyfforddi

cynyddol ar gyfer y staff Cymraeg hynny.

Efallai y bydd rhai aelodau o staff yn tanamcangyfrif eu sgiliau iaith Gymraeg gan nad ydynt yn hyderus ynglŷn â'u sgiliau.

Cyfleoedd i hyrwyddo'r Gymraeg e.e. statws, y defnydd o wasanaethau Cymraeg, y defnydd o'r Gymraeg o ddydd i ddydd, y defnydd o'r Gymraeg yn y gweithle?

Bydd cynigion rhagweithiol a gwasanaethau proffesiynol di-dor yn annog siaradwyr Cymraeg i ddefnyddio'r Gymraeg yn effeithiol ac yn gosod dyletswydd ar ddarparwyr i wneud mwy i ystyried y defnyddiwr a'i anghenion a darparu gwasanaethau trwy gyfrwng y Gymraeg yn hytrach na disgwyl nes gofynnir iddynt wneud hynny;

Mae cyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg yn cael eu hybu ar gyfer plant a phobl ifanc a dylent sicrhau agwedd gadarnhaol tuag at y Gymraeg. Bydd siaradwyr Cymraeg yn cael eu hannog i aros mewn cymunedau Cymraeg neu ddychwelyd iddynt;

Annog pobl (gan gynnwys staff) i wella'u sgiliau iaith Gymraeg yn barhaus ac felly wella hyder a defnydd pan fo pobl yn derbyn gofal a chymorth o ddydd i ddydd yn Gymraeg;

Cyfrannu tuag at yr amcanion polisi yn 'laith fyw: iaith byw' a chynyddu niferoedd neu ganrannau'r siaradwyr Cymraeg a chynyddu'r defnydd o'r Gymraeg;

Cynyddu amlygrwydd siaradwyr Cymraeg a'r gwasanaethau sydd ar gael iddynt; Cynyddu sgiliau siaradwyr a dysgwyr Cymraeg presennol i ddefnyddio mwy o Gymraeg yn y gwaith/yn broffesiynol.

Mae'r cod ymarfer yn datgan bod iaith yn elfen annatod o'r gofal, y cymorth a'r wybodaeth y mae unigolion a theuluoedd yn eu cael ac mai cyfrifoldeb yr awdurdod lleol yw darparu gwasanaethau priodol sy'n cynnwys diwallu anghenion ieithyddol defnyddwyr.

Mae'r cod yn ei gwneud yn eglur y dylai'r asesiadau o angen gael eu cwblhau trwy gyfrwng y Gymraeg neu'r Saesneg fel sy'n briodol i'r unigolyn neu'r teulu dan sylw, ac na ddylai'r dewis hwn achosi oedi yn y broses asesu.

Tystiolaeth/data a ddefnyddiwyd, gan gynnwys proffil demograffig, wrth ystyried yr effeithiau:

Yn 2011, fe gyhoeddodd Bwrdd yr Iaith Gymraeg adroddiad "Y Gymraeg a Gwasanaethau Cymdeithasol" a oedd yn nodi'r canlyniadau i bobl nad ydynt yn derbyn gofal yn eu dewis iaith. Roedd yr adroddiad yn datgan bod "tystiolaeth fyd-eang yn dangos effaith niweidiol rhwystrau ieithyddol ym maes gofal – diffyg mynediad at wasanaethau cymdeithasol; bodlonrwydd defnyddwyr; diffyg perthynas therapiwtig; anawsterau o ran cael cydsyniad; problemau gyda pharhad y gofal gan fod y defnyddiwr yn cael ei atgyfeirio o un asiantaeth at y nesaf; diffyg gofal o ansawdd; diogelwch defnyddwyr; statws iechyd y defnyddiwr; costau gofal – costau

personol i'r defnyddiwr a chostau ariannol i'r gwasanaeth".

Cyhoeddwyd adroddiad a oedd yn dwyn y teitl "Profiadau Siaradwyr Cymraeg o Wasanaethau Iechyd a Gofal Cymdeithasol" gan IAITH yn 2012². Fe'i cwblhawyd ar ran yr Adran Iechyd, Gwasanaethau Cymdeithasol a Phlant, Llywodraeth Cymru a Chyngor Gofal Cymru. Roedd yn canolbwyntio ar brofiadau defnyddwyr gwasanaethau a gofalwyr yn y pedwar grŵp blaenoriaeth a adnabuwyd (plant; pobl hŷn; defnyddwyr gwasanaethau iechyd meddwl, gan gynnwys y rhai â dementia, a phobl ag anableddau dysgu), ac roedd yr ymchwil yn cadarnhau'r cyswllt rhwng iaith a gofal.

Mae'n tynnu ar enghreifftiau sy'n awgrymu y gall ansawdd y gofal ar gyfer defnyddwyr agored i niwed gael ei beryglu gan fethiant i gyfathrebu yn eu hiaith gyntaf. Ymdrinnir hefyd â rôl hanfodol iaith fel offeryn asesu a diagnostig ac ystyrir bod y ddibyniaeth ar gyfieithu, gan ddefnyddio aelodau o'r teulu i gyfleu gwybodaeth rhwng y defnyddiwr gwasanaethau a'r gweithiwr proffesiynol, yn llawn problemau, a allai effeithio ar natur yr asesiad a gaiff ei gwblhau. I ddefnyddwyr a gofalwyr, ystyrir bod y gallu i gyfathrebu yn eu dewis iaith yn cael effaith ar ffurfio perthnasoedd clinigol a therapiwtig.

Mae adroddiad Bwrdd yr Iaith Gymraeg hefyd yn darparu tystiolaeth o ymchwil a gwblhawyd gan Llais Defnyddwyr Cymru yn 2010, "Gwasaniaithau: Defnyddwyr a'r Iaith Gymraeg". Mae'n datgan fel a ganlyn:

"Yn olaf, gan ystyried ymchwil sy'n ymwneud â defnyddwyr, fe gynhaliodd Llais Defnyddwyr Cymru arolwg o safbwynt siaradwyr Cymraeg yn 2010. Fel sampl, gofynnwyd i 759 o siaradwyr Cymraeg am eu barn am wasanaethau Cymraeg. Wrth drafod y defnydd o'r Gymraeg dywedodd dros chwarter nad oedd gwasanaethau Cymraeg ar gael: "Pan ofynnwyd iddynt sut y gellid gwella gwasanaethau presennol, yr un awgrym mwyaf yn y sector cyhoeddus a'r sector preifat oedd y dylai fod mwy o staff Cymraeg ar gael. Dywedodd 28% o'r holl ymatebwyr mai dyma oedd y rheswm pam nad oeddent yn defnyddio'r Gymraeg yn fwy yn eu hymwneud â'r sector cyhoeddus". O'r gwaith ansoddol a wnaed fel rhan o'r ymchwil hon, darganfuwyd hefyd nad oedd gwasanaeth cyfrwng Cymraeg yn cael ei gynnig."

Mae '*Mwy na Geiriau*' yn cydnabod mai cyfrifoldeb gwasanaethau cymdeithasol yw darparu gwasanaethau priodol sy'n diwallu anghenion ieithyddol defnyddwyr; a ddiffinnir fel y "cynnig gweithredol". Mae'r ddeddfwriaeth a'r fframwaith canlyniadau cenedlaethol a'r fframwaith mesur perfformiad yn sicrhau bod y 'cynnig gweithredol' yn rhan annatod o wella canlyniadau llesiant i bobl ac arnynt angen gofal a chymorth a gofalwyr ac arnynt angen cymorth. Bydd Safonau newydd y Gymraeg yn cynnig ysgogiad newydd i gyrff sy'n darparu gwasanaethau cyhoeddus gofleidio'r Gymraeg a'i chynnwys fel rhan o wasanaethau pob dydd.

²[Profiadau Siaradwyr Cymraeg o Wasanaethau Iechyd a Gofal Cymdeithasol](#)

Beth yw'r effaith gyffredinol debygol ar yr iaith Gymraeg os bydd y polisi hwn yn cael ei ddatblygu?		Cadarnhaol: ☒ Negyddol: ☐ Niwtral: ☐ Anhysbys: ☐
Penderfyniad yn dilyn yr Asesiad	1. Dim newid sylweddol ☒	
	2. Addasu'r polisi er mwyn gwella effeithiau ☐	
	3. Parhau â'r polisi gyda mesurau lliniaru ☐	
	4. Rhoi'r gorau i'r polisi a chael gwared arno ☐	
Os ydych wedi ateb 2, 3 neu 4 uchod, atebwch y canlynol: Sut y byddwch chi'n ymdrin â'r effeithiau hyn er mwyn gwella'r canlyniadau i'r Gymraeg? Manylion am fesurau lliniaru/pwyntiau gweithredu/dewisiadau amgen sydd wedi'u mabwysiadu er mwyn lleihau'r effeithiau negyddol a chynyddu'r canlyniadau cadarnhaol:		
Amherthnasol		
Os ydych yn ymgysylltu neu'n ymgynghori, beth yw eich cynlluniau? Pa gwestiynau ydych yn dymuno gofyn i randdeiliaid am yr Asesiad Effaith ar yr iaith Gymraeg a materion yn ymwneud â'r Gymraeg?		
Cynhaliwyd ymgynghoriad 12 wythnos ynghylch y Rheoliadau a'r cod ymarfer mewn perthynas â Rhan 6 o'r Ddeddf. Roedd yr ymgynghoriad yn cynnwys cwestiwn i helpu i ddeall pa un a fydd y cynigion yn y cod yn cael effaith ar grwpiau â nodweddion gwarchodedig; disgwylir y bydd rhanddeiliaid â buddiant yn y Gymraeg yn defnyddio hwn i ddarparu eu hadborth. Roedd dogfennau ymgynghori ar gael yn ddwyieithog. Roedd ymatebwyr yn gallu cwblhau'r ffurflen ymateb i'r ymgynghoriad yn Gymraeg os oeddent yn dymuno. Cynhaliwyd y gweithdai i ategu'r ymarfer ymgynghori â'r cyhoedd gyda siaradwr Cymraeg ar y panel hefyd, ac roedd cyfranogwyr yn gallu gofyn cwestiynau a chael ateb i'w cwestiynau yn Gymraeg os oeddent yn dymuno.		
CAM 3: CAMAU AR ÔL YMGYNGHORI A PHARATOI AR GYFER CYHOEDDI, MONITRO A GWERTHUSO		
Ar ôl ymgynghori, pa newidiadau ydych wedi'u gwneud i fynd i'r afael ag unrhyw faterion a godwyd yn ymwneud â'r Gymraeg?		
Trefnwyd fod dogfennau ymgynghori ar gael, lle'r oedd yn briodol, yn Gymraeg gan gynnwys y dogfennau ymgynghori, crynodeb gweithredol ategol, fersiwn o'r crynodeb a oedd yn addas i blant a phobl ifanc a fersiwn hawdd i'w darllen o'r crynodeb. Hefyd,		

yn dilyn yr ymgynghoriad, bydd yr adroddiad cryno (a ddisgwyllir ym mis Mai) ar gael ac yn cael ei gyhoeddi yn Gymraeg.

Ni chafodd unrhyw faterion uniongyrchol eraill mewn perthynas â'r Gymraeg eu codi trwy ymatebion i'r ymgynghoriad.

Sut byddwch yn monitro'r effeithiau parhaus wrth weithredu'r polisi?

Mae Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn cynnwys darpariaethau i alluogi Gweinidogion i fonitro swyddogaethau o dan y Ddeddf a gyflawnir gan awdurdodau lleol a chyrff eraill. Gall Gweinidogion ei gwneud yn ofynnol i'r cyrff hyn adrodd ar eu dyletswyddau o ran gweithredu'r rheoliadau hyn. Hefyd, bydd Llywodraeth Cymru yn parhau i fonitro effaith y rheoliadau ar feysydd megis y Gymraeg.

Amlinellwch sut byddwch yn parhau i nodi'r effeithiau wrth fonitro a gwerthuso yn y dyfodol?

Bydd Llywodraeth Cymru yn parhau i fonitro effaith y rheoliadau ar y Gymraeg.

Unrhyw sylwadau eraill – canlyniadau parhaus gwerthusiadau, effeithiau sy'n dod i'r amlwg

Amherthnasol

4. Datganiad

Arweinydd polisi:

****Dileer fel y bo'n briodol:***

***Mae'r polisi hwn / Nid yw'r polisi hwn yn effeithio ar yr iaith Gymraeg. Pan ganfuwyd effeithiau negyddol neu gyfleodd a gollwyd, mae'r diwygiadau a'r camau priodol wedi eu rhoi ar waith.**

Enw:

Henry Vaile

Adran:
Y Gyfarwyddiaeth Gwasanaethau Cymdeithasol ac Integreiddio
Dyddiad(au):
15 Hydref 2015
Llofnod:
Dyddiadau adolygu:
Hydref 2016

ARDYSTIAD AC ADOLYGIAD YR UWCH SWYDDOG CYFRIFOL	
Rwyf yn fodlon bod yr Asesiad o Effaith ar y Gymraeg yn adlewyrchiad cywir o'r rhaglen/prosiect yn y cam hwn o'r datblygiad. Trwy lofnodi, gallaf gadarnhau bod Safonau'r Gymraeg wedi cael y sylw priodol. Byddaf yn ail-asesu'r rhaglen/prosiect ar adegau allweddol trwy oes y rhaglen/prosiect, gan gynnwys adolygiadau polisi.	
Llofnodwyd (Uwch Berchennog Cyfrifol)	Dyddiad
Llofnodwyd (Uwch Berchennog Cyfrifol)	Dyddiad adolygu
Llofnodwyd (Uwch Berchennog Cyfrifol)	Dyddiad adolygu
Llofnodwyd (Uwch Berchennog Cyfrifol)	Dyddiad adolygu